

“100. Yılında Türkiye Hadisçiliği”

Sempozyumu

20-21 Ekim 2023, ANKARA

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. Yılı'nın kutlandığı bu günlerde yürütücülüğünü Hadis Tarih Derneği'nin üstlendiği, Ankara Üniversitesi, Türkiye Diyanet Vakfı, İlahiyat Vakfı ve İslam Düşünce Enstitüsü'nün destek olduğu 100. Yılında Türkiye Hadisçiliği Sempozyumu, 20-21 Ekim 2023 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ilahiyat fakültesi Ankara İlahiyat Fakültesi Yunus Emre Konferans Salonunda, gerek tebliğ sunmak, müzâkerede bulunmak, gerek ilmi toplantıdan istifâde etmek maksadıyla ülkenin dört bir yanından, akademisyen, araştırmacı ve öğrencilerin büyük teveccühü katılımıyla gerçekleştirildi.

100. yılında Türkiye hadisçiliğinin değerlendirmesi yapılması ve gelecek bakış açısının sunulması hedeflenen ilmi toplantının açılış programı saygı duruşu, istiklâl marşının ardından, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Fatih Koca tarafından kulakların pasını silen Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle devam etmiştir. Sonrasında sempozyum başkanı Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, hâzirûnu selamlama ile açılış konuşmasına başlamış ve millet olarak ve inanç, kültür ve toplum olarak iki önemli mefhumu birleştiren bu etkinliğin akademi dünyası ve hadis alanına değerli katkılar yapması temenni etmiştir. 100. yılının idrak edildiği cumhuriyet tecrübesinin hadis alanına kazandırdıklarını, etki ve katkıları müzakere edilmek üzere bir araya geldiğini ifade ederek, akademik hadisçiliğin hâsılasının değerlendirileceği ifade edilmiştir. Son yetmiş yıldır akademik hadis birikimi hâsılasında Ankara İlahiyat Fakültesinin önemine değinen Özafşar, tez, makale, çeviri, eğitimi, araştırmacı ve öğrencilerin, toplantı, etkinlik ve sempozyumların sayısal değerlendirmesini yapmış, bir önceki yüzyıl ile mukayese ederek yanılma payını ihtimal dâhiline koyarak arada muazzam bir nicelik farkı olduğunu söylemiştir. Hadis alanının özgünlüğü, bir bilim haline gelmesi, hadis edebiyatının doğuşu, hadisın sosyal tarihi, hadis etrafında oluşan tartışmalar şeklinde bir resim çizen Hadis Tarihi Derneği kuruluşunu haber veren Özafşar, derneğin ana hedefi olarak kapsamlı bir hadis tarihi yazımının alt yapı çalışmalarını hazır-

lamak olduğunu söylemiştir. Sempozyumda katkısı bulunan paydaşlara, sempozyuma iştirak eden tebliğci, araştırması ve dinleyicilere tek tek teşekkür etmiştir. Sempozyumun içerik ve akış bilgilendirmesini yapmıştır. Sempozyumun öncelikle Hadislerle İslâm eserinin değerlendirilmesi üzerine yapılan bir ilmî toplantı olarak tasarlandığı ancak, fiziki şartlardan dolayı uzun yıllardır yüz yüze ilmî toplantı düzenlenmemesi dolayısıyla konu bandı genişletildiği bilgisini vermiştir. Sempozyumun arka plan, oluşum etkileşim ve gelecek şeklinde dört ana eksenle sempozyumun planlandığı ifade edilmiştir. On üç tebliğ yirmi altı müzakere, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dahil on beş vilayetten bilim insanı iştirak ettiğini, yirmi dört üniversiteden temsilci bulunduğunu, sempozyum düzenleme kurulunda Ankara'da bulunan dört ilahiyat fakültesinden öğretim üyeleri yer aldığı bilgilendirmesini yapmıştır. 100. Yılında Türkiye Hadisçiliği konulu bu bilimsel toplantının, yeni farkındalıklara, yeni başlangıçlara vesile olmasını dilediğini söylemiştir.

Protokol konuşması ilk olarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. İrfan Aycan, tarafından, selamlama konuşması; sempozyuma ev sahipliği yapmaktan büyük bir onur duyduğunu ifade eden ve Hz. Peygamberin bütün yönleriyle yeni nesillere aktarılmasının yanı sıra, onun sünnetini insanlıkla buluşturan en önemli vasıta olarak hadisin, erken dönemlerden itibaren Müslümanların ilgi odağı olmasına, oynadığı role dikkat çeken bir konuşma çerçevesinde yapılmıştır. T.C. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş'a, vekaleten ilmî toplantıya iştirak eden Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı Abdurrahman Haçkale, selamlama konuşmasının ardından cumhuriyetin yüzüncü yılı hasebiyle çok önemli bir faaliyet olduğunu ifade ederek, yapılacak muhasebenin önemini belirtmiş, sadece hadis ilminin değil, İslâmî ilimler tarihinin yeterli anlamda muhasebesinin yapılmadığını söylemiştir. Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Necdet Ünüvar, selamlamanın ardından, Türkiye'nin yüzyıl içerisinde kurduğu pek çok önemli kurumlardan bir olan Ankara Üniversitesi İlahiyat fakültesinin özel yerine, üstlendiği önemli role, bu nedenle düzenlenmiş olan ilmî toplantının kıymetine vurgu yapmıştır. Zor dönemlerde ve son dönemlerde yazılan kıymetli eserler bulunduğuna, işaret eden Ünüvar günümüz insanının modern öğrenme yöntemlerine dikkat çekerek bu eserlerin nasıl okutulacağı noktasında çalışmalara ihtiyaç olduğunu söylemiştir.

T.C. Diyanet İşleri eski başkanı ve İslam Düşünce Enstitüsü başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, selamlama konuşmasının ardından Türkiye hadisçiliği kavramının literatüre katılması ve bu kavramın yeterliliğine işaret etmiş Hadis ilminin yeniden temellerinin atıldığını, ortaya çıkan müktesabatın sayısal değerlerini ifade eden Görmez, Osmanlı tarihi boyunca dört yüz hadisçinin olmadığını, bu kadar yazılmış müktesabatın olmadığını, söylemiştir. Hadis tezlerinin yüzde altmışının arkeoloji, yani tarihteki bilgiler üzerine hadis âlimleri,

eserleri, yüzde yirmisi otuzu ise, bu dünyaya hitap ettiğini analiz değerlendirmesini sunmuştur, Hadislerle İslam eserini oluşum aşamasında bulunmaktan bahtiyarlığını dile getirmiş, on yıl emek verilmesi, Türkiye’deki hadisçilerden istifade edilmesi, üslûb özelliklerine, projenin bir heyet yetiştirmesi gibi hususlara değinmiştir. Eser hakkındaki, Avrupa birliği kriterlerine göre hadislerin tasnif edildiği iddiasına, BBC’nin haberine dayanarak Kâbe İmamının hutbe îrâd etmesine, Sûdî Arabistan’a bir ziyaret gerçekleştirip, bir broşürle projenin tanıtılması sürecine, kurulan heyetlerin eser hakkındaki incelemelerine dikkat çekmiştir. Herkese teşekkür eden konuşmasının ardından ve İDE enstitüsüne davet etmiştir. Bu konuşmanın ardından, Türkiye hadisçilerinin öncüleri başlıklı sinevizyon gösterisi sergilenmiştir.

‘Arkaplan ve Oluşum’ üst başlıklı birinci oturum, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal’ın başkanlığıyla başlatılmıştır. Prof. Dr. Hüseyin Hansu, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Akademik Hadisçiliğin Doğuşu” başlıklı tebliğinde, ilahiyat fakültesi öncesinin, tanzimat ve cumhuriyet arasında meydana gelen, medreseden ilahiyat fakültesine geçiş sürecinin arka planı deşmek istediğini ifade ederek, akademik hadisçiliğin modern tabir olduğuna, Osmanlı dönemindeki eğitim sistemine değinerek, dini ilimlerin bütün halinde üretildiğine işaret etmiştir. Hangi saiklerle akademik hadisçiliğe geçildiğini, anlatmayı hedeflediğini söylemiştir. Din bilim tabirinin nereden geldiğine, akademik hadisçiliğin dinin filolojik ve tarih metotlarıyla incelenmesi anlamına gelen din bilimi araştırmalarının bir parçası olduğuna, bu kavramın 19. yüzyıl akademiasının bir ürünü olduğuna, işaret etmiştir. Hansu, Aydınlanma düşünürlerinin yeni üniversite uygulamasının tesisinde, sadece tabiat bilimlerine bilim denilebileceğini bunun dışında neden ve gözleme dayanmayan ilimlerin bilimleri yapılamayacağını ve bunların üniversitede yeri olmadığı şeklindeki düşüncelerini aktardıktan sonra, 19. yüzyılda özellikle Napolyon modeli dediğimiz Fransız üniversitelerinde din bilime veya ilahiyat fakültelerine yer verilmediğini söylemiştir. Buna karşın Alman Protestan ilahiyatçıları ve filologlarının filoloji alanını geliştirdikleri ve üniversitelere bunu dâhil etme sürecini anlatmıştır. Dini tarihi tahriflerden ayıran din bilimi yönteminin, *Kitab-ı mukaddes*e uygulanmak istenmesi ve sonrasında oryantalistler tarafından İslâmî ilimler üzerinde uygulanma sürecini anlatmıştır. Osmanlı tanzimat döneminde oryantalist çalışmaların çok etkisinin olmadığını söyleyen Hansu, bunların kongre takibi şeklinde olduğunu söylemiştir bu kongreler hakkında örnekler sunmuştur. Goldziher’in tercümesi yapıldığı zaman Osmanlı ulemâsının ve aydınları cevap verememelerinin nedeni olarak oryantalizm haçlı dönemine kadar giden kadim bir halkanın, parçaları olduğunu anlayamaları olduğunu ifade eden Hansu, din bilimi yöntemleriyle üniversitelerde dini bilgi üretildiğini söyledi. Böyle bir şeyin mümkün olmadığı, metodolojinin kendisi problemlili olması dolayısıyla bu yöntemlerle herhangi bir hadis problemi çözülemeyeceğini söylemiştir.

Müzakerecilerden, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Prof. Dr. Hacı Musa Bağcı, Hansu'ya tebriklerini ilettikten sonra, muhteva ve kaynaklar olarak çok önemli bir tebliğ olduğunu içerik olarak katıldığını belirterek, akademik hadisçilik üzerinden bazı mülâhazalarını iletmiştir. Osmanlı tanzimat döneminde hadis çalışmalarının yetersizliği ön kabulünü tekrar dile getiren Bağcı, aynı düşüncede olan bazı kişilere atıflar yaparak düşüncesini delillendirmiştir. Müzakerecilerden bir diğer isim Trakya Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Doç. Dr. Abdullah Taha İmamoğlu, müzakeresinde, tebliğin ismini, tanzimat kavramlarını değerlendirmiş, tebliğde ki İslâm bilimleri bölümlerinin aslında felsefe fakültesi bünyesinde bulunduğu, asya doğu enstitüleri altında birçok bölümü ihtivâ ettiği bilgisini ilave etmiştir. Zakir Ugan'ın makalesini yüzeysel bulunmasını isabetli bulmayan İmamoğlu, bunun dönemin telif tarzı gereği olarak açıklamıştır. Akademik hadisçiliği doğuran sebepler arasında Hint alt kıtası Hicaz ve Mısırda başlayan, içtihad ve tecdid hareketlerinin aslında sömürgecilikle irtibatlı olduğunu düşündüğünü belirten İmamoğlu, tebliğde geçen Kureyşilik hadisini değerlendirmiş, İngiltere ve Almanya'nın rivayetler hakkındaki bazı propaganda faaliyetlerine örnekler vermiştir. Hansu'nun meşrutiyet dönemi fikir hareketlerinden batıcı İslamcılık Türkçü anlayışların hadisçilik anlayışlarına araştırılmadığı görüşüne katıldığını belirtip, tebliğde, Hristiyan misyonerler ve oryantalistlere yazılan reddiyelerden bahsedilmediğini ifade etmiş, ilahiyat fakültelerinin birikiminin pozitivistimden öteye gidemediği değerlendirmesinde bulunmuştur. Pozitivizm eleştirisinin 1980 gibi geç tarihlerde yapılmasının sebepleri arasında, cumhuriyetin kuruluş ideolojisinin pozitivist bilime ve fenne verdiği üstün statüden kaynaklandığını söylemiştir. Pozitivizm kısılcısından çıkabilmemiz için, bilim felsefesi ve bilim sosyolojisi öncü olabileceği kanaatini bildiren İmamoğlu, ilahiyat fakülteleri pozitivistim etkisinden çıktığı zaman sosyal bilimleri kısılcasını alan feminist ve cinsiyetçi teorilere boyun eğme ihtimali konusundaki endişesini ifade ederek sözlerini tamamlamıştır.

Arkaplan ve oluşum üst başlıklı birinci oturumun ikinci sunumu Prof. Dr. Yavuz Ünal tarafından, "İlahiyat Dönemi Hadis Çalışmaları: Ana Temalar ve Temel Problematikler" isimli tebliğiyle sunulmuştur, ilahiyat dönemini ana hatlarıyla konuşmuştur. İlahiyat döneminin özel bir kavram olduğunu belirten Ünal, sempozyum vesilesiyle literatüre girecek ve üzerinde çalışmalar yapılması gereken bir kavram olduğunu belirtmiştir. Tevhid-i tedrisatla beraber kaldırılan medrese sistemi, daha sonra mecz edilmek suretiyle ilâhiyat fakültesi süreci hakkında genel değerlendirmeler yapmıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinin kurulmasıyla beraber yeni bir dönemin başladığını ifade eden Ünal, makas değişikliği şeklinde söylediği kültürel, yasal değişikliklere değinmiştir. Medrese sistemi ilahiyata evrilirken, birikimi kurumsal yapıyı taşıırken, âlimler öldürülmesi, dilin değiştirilmesi, alfabenin değiştirilmesi, kaynaklara erişim nokta-

sında sıkıntılar yaşanmasıyla meydana gelen boşluğa işaret etmiştir. Tren yürürken yapılan bu makas değişikliğinden, makinistinden yolcusuna herkesin şaşkın olduğunu belirten Ünal, sadece gayret-i diniyesi güçlü olan, sorumluluk sahibi bazı âlimlerimizin sadece, kültürel ortamda dinin ana kaynaklarıyla bağı koparmayacak, kırk hadis, yüz hadis, binbir hadis, hadis şerhleri gibi bir takım çalışmalar yaptıklarını söylemiştir. Ankara İlahiyat Fakültesi kurulana kadar ciddi bir fetret devri yaşandığını belirten Ünal, yaşanan temel sorunlar olarak araştırma yapacak şahsın olmaması, dini bilginin değersizleştirilmesi, anlamsızlaştırılması ve dini yaşantının görünür olmasının risk faktörü olduğu bir ortam olduğunu söylemiştir. Tedris yönteminde hocadan talebeye geçen öğrenme yönteminin engellenmesi, müktesebâtın inkıtâ'a uğramasıyla neticelendiğini ifade eden Ünal, Tayyib Okıç gibi çok yönlü kişilerin insan yetiştirme odaklı, hem bilimsel çalışmalara hem de metodolojik olarak insana yatırım yapan şahsiyetlerin bu dönemin şans sayılabilecek hususları olarak değerlendirmiştir. Makas değişikliğinden dolayı usülle alakalı bir sıkıntı yaşandığını, usule yönelinmediği, Romanlarla bir dönem inşâ edildiğini söylemiştir. Bu fakülte-lerde yapılan tezler, yapılan tezlerin kategorik ayırımına dikkat çekerken, medeniyet kuran, dünyaya nizam veren bir milletin çocuklarının geri dönüş yaşayarak hadisin dindeki yerini tartışmasındaki arka planı sorgulamıştır. Karşılaşılan en büyük problemlerden birinin kontrolsüz bir şekilde dışarıdan sorun üretilmesi ve çalışma alanı üretilmesi olduğuna da ayrıca dikkat çekmiştir. Hadisçilerin, bir sonraki süreci etkileyecek eleştiri geleneklerinin olmaması, bilginin değerlendirilmesi, tasnifi, eleştirisi veya üretilmesi açısından, öz değerlendirmenin yapılması, tekrara düşülmemesi, kendi üzerine düşünmek şeklindeki hususlarda mesafe katedilmesi gerektiğini söylemiştir. Hadis tarihinde fazla mesafe katedilemediği, bundan sonraki süreçte organizeli bir şekilde hareket edilmesi gerektiği, sürecin bu şekilde işleminde, akademisyenlerin literatürü yazmak, tez konusu vermek için okumaları gibi çeşitli gibi sebeplere değinmiştir. Oysa yapılması gerekenin, mevcut çalışmayı değerlendirmek, boşluğu dikkate alıp, onun üzerine yeni çalışmaları yönetmek şeklinde olması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Gerede toplantılarının önemine de işaret eden Ünal tebliğini sonlandırmıştır.

Tebliği müzakere etmek üzere, Prof. Dr. Ahmet Yıldırım, selamlama ve teşekkür konuşmasından sonra, Ünal'ın genel bir panorama çizdiğini müktesebatının bu konu hakkında daha geniş değerlendirmeler yapmaya yeterli olduğunu ifade ederek, esasen tebliğ metnindeki beklentisinin Türkiye'de yapılan akademik çalışmalar konuları olması gerektiğini söylemiştir. Ve kendisi ana tema tespitlerini saymıştır. Müzakeresinde Salahattin Polat'ın hadis çalışmaları hakkındaki eksikleri ifade eden görüşlerine yer veren Yıldırım, tebliğde bu şekilde tespitler yapılsaydı daha faydalı olacağını belirtmiştir. Modern çalışmaların yerinin tesbitinin de yapılması gerektiğini söylemiştir. Hadis çalışmalarının ağırlıklı olarak hadis ilminin kuruluş ve gelişim dönemiyle ilgilendiği, daha

sonraki dönemler yeteri kadar ilgi görmediğini belirten Yıldırım, esasen çalışmaların nelerin yapıldığı ve yapılamayanların tespiti şeklinde iki taksimle değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Sonuç olarak, Türkiye’deki İlahiyat fakültesindeki hadis çalışmalarının geçmişi çok yeni olmasına rağmen nitelik ve nicelik bakımından önemli aşama kaydettiğini, bunun istenilen seviyede olmadığına ancak ümit verici gayretin bulunduğunu söylemiştir.

Müzakereci, Prof. Dr. Selçuk Coşkun tekrara düşmeden hazırladığı metinden bazı seçmelerle müzakeresini yapacağını belirtmiş, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinde düzenlenen 100. Yılında sosyal bilimler sempozyumunda ele alınan sosyal bilimlerin temel problemleri ve bazı beklentileri hakkında bilgi vermiştir. Bu beklentilerden bazılarının sosyal bilimlerin ürettiklerinin güncelle ilişkili olması, insanına ve topluma dokunulması, politika üretmeye yönelik olması gibi hususlar olduğunu ifade etmiş, bilimin neşv ü nema bulmasında üniversitelerin büyük bir katkısı olduğunu belirtmiştir. Yavuz Ünal’ın taslak metnine atıflarda bulunarak, İlahiyattaki çalışmaların nicelik değerlendirmesi, bu tezlerin gündeme gelmesinin sebepleri sosyal bilimler bağlamında tezlerin değeri, insana ve topluma dokunan yönü, pratik hayattaki ihtiyaçlara katkısı gibi hususların önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca bu çalışmaların yapıldığı tarihte ülkenin sosyal ekonomik ve kültürel durumların çalışmaların nicelik ve niteliğine etkisi, örneğin 28 Şubat ve pandemi gibi olayların etkisinin de araştırılması gerektiğini söylemiştir. Örgün öğretim, açık öğretim, ilitam gibi sistemlerle yapılan çalışmaların değerlendirilmesi, İlahiyat ve İslâmî İlimler fakültelerinin sayılarının artmasının etkisi, Doçentlik mülakatının kalkmasının çalışmalarına etkisinin de araştırılması gerektiğini belirtip teşekkürlerini sunmuştur.

Birinci oturumun üçüncü tebliği Dr. Öğr. Üyesi İsa Akalın tarafından, “Türkiye’de Ansiklopedik Hadis Çalışması Olarak TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)” başlığıyla sunmuştur. Tebliğini kısa bir değerlendirme, örnekleme yoluyla arz edeceğini belirten Akalın, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisinin değerlendirmesine dair Akalın, Altıntaş ve Karagözoğlu’nun olmak üzere üç yayının olduğunu ifade etmiş, ansiklopedinin, İslâmî alanlarda çalışanlar, akademisyenler ve halk için islâmî ilimlere dair bilgilenme hususunda hiç kimsenin müstağni kalamadığı önemli bir kaynak olduğuna işaret etmiştir. Ortak bir çalışmanın ürünü olması nedeniyle dil ve üslûb birliği, anlatım bozuklukları, terimlerin yerli yerinde kullanılamaması, benzer konuların tekrarı gibi birtakım sorunları üzerinde duran Akalın, bunun editoryal bir çalışma olması dolayısıyla tabii olduğunu ifade etmektedir. Ansiklopedinin, hadis alanı için tanıtım yazısının içeriğini dinleyicilere sunmuştur, Yaşar Kandemir’in projenin yürütücülüğünü yaparken yardım aldığı yakın çevresi ve arkadaşları hakkında bilgi vermiş ve öncelikli çalışma arkadaşlarıyla bu projeyi yürütmesinin tabii olduğunu ifade etmiş, ansiklopedinin batılı görüş ve tasavvurları reddetme yönündeki ilkesinden bahsetmiştir. Ansiklopedinin ihtiva ettiği hadis

ve hadisle irtibatlı maddeleri sayısı hakkında, maddelerin yazılmasındaki aşamaları, teknik yönleri, hadis maddelerini hazırlayanların çoğunluğunun üniversitedeki hadis hocaları olduğunu, Türkiye'nin hadis birikiminin önemli bir bölümünü temsil ettiğini söylemiştir. Maddelerin yazımında bazı akademisyenlere tekliflerin mevcut olmaması hususunu değerlendirmiş, hadis maddelerinin yazarlara göre dağılımının bilgisini sunmuştur. Hadis tarihi alanında telif edilen maddelerinde ricâl ve tabakat kitaplarının kullanılması noktasında kusurların bulunduğu, ansiklopedi maddelerinin uzunluğu kısalığı noktasındaki sorunlara değinmiştir, maddelerde mevcut olan maddi hatalara değinmiştir.

Müzakerecilerden Prof. Dr. Hüseyin Akyüz, tebliğde daha önce yazılan makaleden istifade edilmesi hususunu, tebliğlerin geç ulaşması, tebliğin başlığı ve muhtevası arasında çelişkinin bulunduğu, ansiklopedinin Türkiye'deki hadis çalışmalarına katkısını araştırmak üzere yazılmış tebliğin, bu katkıları ortaya koyduğunu söyleyemeyeceğini söylemiştir. Tebliğin asıl başlığının Türkiye İslâm Ansiklopedisindeki bazı hadis maddelerindeki sorunlu hususlar, şeklinde revize edilmesini teklif etmiştir. Bu tebliğin bütün maddeler mi göz önünde bulundurularak hazırlandığı sorusunu yöneltmiştir. Ayrıca, başlıkta hadis çalışmaları şeklindeki ifadenin başka alanlara hitap etmediği şeklinde ihtisası ortaya koyabileceğine işaret etmiştir. Ansiklopedi hakkındaki genel eleştirilerini sunmuştur.

Müzakereci, Doç. Dr. Sezai Engin, başlık ve içerik uyumsuzluğuna, tebliğde beklenen içerik hadis maddelerinin değerlendirmesi olduğunu, ancak daha çok hadis dışı maddeler üzerinden değerlendirmenin yapıldığını, maddi hatalara yoğunlaşıldığını, Hadis maddeleri merkezli bir çalışma mevcut olduğunu belirterek, o makalelerde ulaşılan sonuçların daha doyurucu olduğunu söylemiştir. Hadis maddelerinin yazım sürecine dair teklifler, eleştiriler, öneriler. 2. Edisyonun başlamış olması nedeniyle önerilerin önemine ayrıca işaret etmiştir. Hadis maddesi hakkındaki eleştirilerini ve literatürdeki çok önemli eserlerin müstakil maddeleri bulunmadığı, belli bir standart bulunmadığı, bazı maddelerde zayıflıklar mevcut olduğu, tesbitlerini iletmiş, kolektif maddelerin yazılması gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Birinci oturumun son tebliği Doç. Dr. Ferhat Gökçe tarafından, "Türkiye'de Akademi Dışı Hadis Çalışmaları" başlıklı tebliğini sundu. Akademik hadisçiliğin bir kavram olarak kullanılmasının yanında, akademi dışı hadisçiliğin henüz bir kavrama dönüşmediğini ifade ederek, akademi dışı hadis çalışmaları tarihçesini hızlıca sundu 1923-1949 yılları arasında, akademi dışından daha çok tercüme, hadis şerhlerinin olduğunu, ilahiyatlar dışındaki faaliyet alanları, akademi dışındaki hadis çalışmalarının olumlu yönleri ve olumsuz yönleri bulunduğunu söylemiştir. Diyanet akademi bünyesindeki yüksek ihtisas merkezlerinde ve liselerde verilen hadis derslerindeki kitaplara değinerek, 2500 camide okutulan hadis derslerinin akademi dışı hadis çalışmaları için

önemli bir alan olduğunu söylemiştir. Akademi dışı hadis faaliyetlerin katkıları arasında, tercüme, din görevlilerinin birikimlerinin geliştirilmesine, halka hadis bilinci ve kültürün kazandırılmasına katkılarına işaret etmiştir. Hadislerin edebî çevrilerini yapan edebiyatçıların katkılarına ayrıca değinmiştir. Akademi dışı çalışmalarının tenkit edilecek hususlar arasında, hadislerin imanın bir konusu olarak ele alınması, kendilerini hadis savunucuları olarak addedenlerin kullandıkları üslûblar, akademisyenlerin ve araştırmacıların itham edilmesi, kaynak bilincinin gelişmemesi şeklindeki hususlara işaret etmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de hadis çalışmalarının akademinin tekelinde olmadığı ve böyle bir iddiasında bulunmadığını, ancak akademi dışı çalışmaların olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilmesinin akademinin görevlerinden biri olduğunu söylemiştir.

Müzakerecilerden Prof. Dr. Abdullah Karahan, tebliğin oldukça uzun bir dönemi değerlendirdiğini, akademi dışı hadisçiliğin sınırlarının çizilmesinin zorluğunu, bu zorluğun tebliğde de hissedildiğini söylemiştir. Tebliğde akademi dışı hadisçiliği akademik dönemler içerisinde değerlendirildiği esasen buna ihtiyaç olmadığı akademii dışı hadisçiliği bağımsız olarak değerlendirebilmesinin de mümkün olduğunu söylemiştir. Diyanetin ihtisas merkezlerindeki hadis çalışmaları ve İmam Hatip Liselerindeki okutulan hadis derslerinin akademi dışı değerlendirilmemesi gerektiği çünkü bunların da belli kontrol altında yürütüldüğünü söylemiştir. Örneklerin daha çok akademi dışı hadisçilikten tercih edilebileceğini, temsil kabiliyeti yüksek örnekler tercih edilebileceğini, olumlu ve olumsuz yönler başlıklandırmasında hadis savunucusu insanların yaptığı çalışmalardan daha çok bahsettiği, oysa hadis karşıtı insanların yaptığı çalışmaların da var olduğunu söylemiştir.

Müzakereci, Prof. Dr. Erdiñç Ahatlı, isimlerin doğru yazılması noktasında titizlik ve dikkat konusuna dikkat çekmiştir. İmam Hatip liselerinin müfredatları ile ilgili değerlendirmede bulundu, tebliğdeki akademi dışı çalışmaların dönemlendirmelerin daha farklı yapıma imkânını değerlendirdi, Akademi dışı çalışmalarda Mehmet Emin Saraç’ın çalışmalarına da değinilmesi gerektiği, Esad Coşan’dan önce başlamış *Râmuzu’l-ehâdis* dersleri gibi özel gruplarla yapılan çalışmalara mümkün olduğuna işaret etti. Müzakerelerin son bulmasıyla Cuma namazı ve öğle yemeği için ara verilmiştir.

100. Yılında Türkiye Hadisçiliği Sempozyumunun birinci gününde öğleden sonraki 2. Oturum, Prof. Dr. Ali Dere’nin başkanlığında “Etkileşim ve Özgünlük” üst başlığıyla düzenlenmiştir. İlk tebliğci Doç. Dr. Fatma Kızıl, “Türkiye’deki Hadis Çalışmalarının Batı ile Etkileşimi” isimli çalışmasıyla sunum yapmıştır. Kızıl, tebliğin, ilk isimler ve ortak temalar şeklinde iki kısımdan oluştuğunu söylemiştir. Alanın ilk isimleri olarak İzmirli ve Arapkirli’de batıdaki çalışmaları fark edebildiklerine dair herhangi bir verinin bulunmadığını, Zakir Kadir Ugân, dinî ve gayr-ı dinî rivayetler makalesinde oryantalistlere atıf yaptığı, Talat Koçyiğit’in, Goldziher üzerine yazdığı makalesi, Mehmet Said

Hatipoğlu, birçok oryantalistte atf yaptığı bilgilerini vermiştir. Fuad Sezgin'in ise hem batıyla etkileşip hem batıyı etkileyen bir isim olarak farklı bir yerde durduğunu söylemiştir. Etkileşimin bir diğer veçhesi olarak ilk isimlerin oryantalistlere yönelik tenkit ve değerlendirmeler hakkında da bilgi vermiştir. Tebliğin ikinci kısmında ise çok fazla isimlere girmeden, Türkiye'deki çalışmalarında dile getirilen iddialarla, batıda dile getirilen iddialardan en ön plana çıkanlardan bahsetmiştir. Bunlar arasında ihtilafu'l-hadis, sahâbenin adaleti, gayr-ı metluv hadis, hikmet kavramı, hadis usulünün yetersiz olduğu ve metin tenkidi yapılmadığı, cerh ta'dil literatürünün sıhhat değerlendirmelerinde kullanılmayacağı, isnad tenkidinin öncelenip içerik tenkidinin ihmal edildiği gibi temalar ve iddialar hakkında pek çok çalışma yapıldığını dile getirmiştir. Yöntem örtüşmesi olarak, e-silento argümanının örtüşüğünü belirterek, neticesi olarak, hadislerin sayısının zaman içerisinde arttığı, isnatlardaki kusurların zamanla giderildiği, isnadların mükemmelleştiği, metinlerin geliştiği şeklindeki iddiaların Türkiye'de de görüldüğünü söylemiştir. Son madde olarak İmam Şâfiî vurgusu, batıdaki çalışmalarda merkezî bir konumda, olduğu, hadis ve sünnet anlayışının onunla temelden evrildiği iddialarının Türkiye'deki çalışmalarda da mevcut olduğunun söylenebileceğini söylemiştir. Oryantalistlerin bu meseleleri tartışarak gündeme taşıdığını ifade eden Kızıl, kısa vadede olumsuz gibi görünse de uzun vadede hadis rivayet tarihini somut delillerle ortaya koyulması bakımından olumlu olacağı kanaatini belirtmiştir.

Müzakereci, Dr. Öğr. Üyesi Fatma Betül Altıntaş, Türkiye'deki hadis çalışmalarının batı ile etkileşimi en büyük etkisinin görüldüğü bir alan olarak tercüme faaliyetlerine işaret etmiştir. Altıntaş, doktora tezinde Türkiye'deki modern hadis tenkitçiliğinde tarihsel eleştiri yöntemlerinin iz düşümler başlığında etkileşim benzerlik ve örtüşme kavramlarına tekabül ettiğini söylemiştir. Ayrıca Mehmed Said Hatiboğlu'nun, Goldziher'i okuyup tanınmasına rağmen, yöntemine dair hiçbir şey söylemediğini, yöntemin zayıflıkları problemleri, tartışılacak alanlarını metinlerine yansıtmadığını söylemiştir. Bu açıdan etkilenden bahsedebileceğini belirtmiştir. İki taraf eşitse etkileşim olabileceğinden, bu nedenle bundan sonraki süreç için etkileşimin söz konusu olduğu kanaatini dile getirmiştir.

Müzakereci, Dr. Fatma Yüksel Çamur, müzakeresinde oryantalizmin etkilerinden, hadis çalışmalarında hangi konulara etki yaptığı, oryantalizm üzerine yapılan çalışmaların çeşitlerinden, Goldziher'in isminin kurucu etkisinin nedenlerinden, temel oryantalist iddialardan, oryantalistler arasındaki farklı ekollerden, oryantalizm siyaset ilişkisinden, tarihesinden, tarihsel eleştiri yöntemlerine yöneltilen eleştirilerden, bahsetmiştir. Oryantalistlerle ayrışan ve ortak olan noktalardan, oryantalist çalışmalardaki metodik devamlılıktan söz etmiş, sonuç olarak rivayetlerin belli aşamaları geçerek belli şekiller değiştirdiği, yazılı kaynaklara girerek günümüze gelmiş olması, bu durum rivayetin

tabiatı icabı normal karşılanması gereken, ama farklı yöntemlerle analiz edilmesi gereken bir husus olduğunu belirterek müzakeresini tamamlamıştır.

Doç. Dr. Yusuf Suiçmez tarafından “Türkiye’deki Hadis Çalışmalarının Arap-İslam Coğrafyası ile Etkileşimi” başlıklı tebliğ sunulmuştur. Tebliğci, kavramların önemine işaret ederek tebliğine başlamış, konunun geniş bir coğrafya çok sayıda mezhep meşrep ve ekolleri kapsadığını bunları bütünüyle çözümenin zorluğunu söylemiştir. Arabistan kültür coğrafyasının kaynakları ve etkileri, hadislerin din ve kültürle ilişkisi şeklinde derin analize ihtiyaç duyan meselelere değinmiştir. Batı ve doğu kavramlarının söyledikleri anlamların kaynaklarına işaret etmiş, asıl tartışılması gerekenin metodolojiler olduğu bunların hadislerin anlaşılmasına katkılarının tartışılması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca, Türkiye’de usüllerin ve alanların karıştırılma problemine değinmiştir. Türkiye’deki hadis tartışmalarıyla Arabistan coğrafyası arasında hadis tartışmalarına bakıldığında, üç temel ekollerin öne çıktığını söylemiştir. İlahiyatların açılmasıyla Arap-İslâm dünyasıyla yeni bir akademik etkileşim alanının açıldığını ancak bu etkileşimin tek yönlü kaldığını, arap dünyasında bir etkisinin olmadığını söylemiştir. Arap-İslâm dünyasıyla ilişkilerde siyasi konjektürün önemine, işaret ederek, akademik etkileşim kabilinden, tahkik ve eser inceleme çalışmalarıyla örtüştüğümüzü belirtip diğer çalışma alanlarıyla benzerlik oranlarını sunmuştur. Arap dünyasından Türkçeye yapılan çevirileri sunmuş, arapçaya çevirilen Türkçe çalışmaların ise bulunmadığını söylemiştir. Türkiye’deki hadis algısını etkileyen düşünürler, hakkında bilgiler sunmuştur. Sonuç olarak Türkiye’deki çalışmalar ve Arap dünyasındaki çalışmalar karşılaştığında, arap dünyasındaki çalışmaların daha etkin olduğu söylenebileceğini, Türkiye’deki çalışmaların güçlü etkisinin olmadığını söylemiştir.

Müzakereci, Prof. Dr. Ahmed Ürkmez, tebliğin, özellikle somut istatistiklerin desteğiyle yapılabilecek çalışmalara olan ihtiyacı teyit eden bir çalışma olduğunu ifade ederek, Suiçmez’in başlıkla doğrudan irtibatlı olmayan konulara da değinildiğini veya genişletilip alt başlık haline getirildiği eleştirisinde bulunmuştur. Genel verilere ulaşırken kısa zaman dilimini kapsayan çalışmaların esas alındığını belirtmiştir. Türkiye ve arap islâm coğrafyası çalışmalarının benzer ve farklı yönleri mukayesesinde, daha net detaylı, tespitler beklendiğini ifade etmiş, tebliğde Mısır etkisinden söz edilirken Zâhid el-Kevserî, Mustafa Sabri’ye çok az yer ayrıldığını, temel tesbit olarak kurumsal yapılar ve insan kaynaklarının bu bağlamda ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca tebliğde Ezher’de okuyanların etkisine yer verilmesi gerektiği kanaatlerini belirtmiştir. Diğer müzakereci Doç. Dr. Muhammet Beyler, sunumunu metin üzerinden iletceğini belirterek, konunun genişliğine, arap dünyası, islâm dünyası, bizdeki eserler etkileşim ana çerçevesiyle emek mahsulü bir çalışma olduğunu, faydalı yorum ve tespitler bulunduğunu, sonuç kısmında kayda değer teklifler sunduğunu belirtmiştir. Tebliğde, yapısal problemler, tebliğin asıl konusu olan, etkileşimin kendisini incelenmediğine tam

olarak tespiti yapılmadığını söylemiştir. Etkinin yayınlar, atıflar, temsil kabiliyeti yüksek örnekler üzerinden ölçülmesinin mümkün olabileceği teklifinde bulunmuştur. Ayrıca tebliğin iç tutarlılığındaki problemlere, işlenen konuların ana konuyla irtibatı eksik olan yerlerin bulduğuna, genellemelere gidilmesine, arap olmayan islam ülkelerine değinilmemesine yönelik eleştirilerini sunmuştur. En güçlü etkinin Zâhid el-Kevserî'nin etkisi olduğu kanaatini belirtip, tebliğde etki daha çok oryantalistler üzerinden bir okuma eğilimi olduğuna işaret etmiştir. Türkiye'de yapılan tezler arasında ciddi karakteristik farklar olduğunu beyan etmiştir, bizdeki çalışmalarda bilimsel ve akademik yaklaşım daha yüksek olduğuna, Türkiye'nin daha iyi olduğu alanları saymıştır.

Prof. Dr. Bekir Kuzudişli "Doğu-Batı Arasında Türkiye'de Hadis Çalışmaları" isimli tebliğinde hadis çalışmalarının hadisçilik kavramına dönüşmesinin saiklerini tespit edemediğini belirtmiş, hadis çalışmalarını daha eslem bulduğunu söylemiştir. Tebliğde güçlü yanları zayıf yanları ve özgünlüğü temel ayırıcı vasıf olarak kullandığını söylemiştir. Tebliğ üç aşamalı fotoğraf çekme amaçlı tespit, cumhuriyetle başlayıp günümüze kadar gelen hadisçiliğin irtibatları neler sorusu, ikincisi güçlü yönlerimiz, üçüncüsü geliştirilmesi gereken yönlerimiz nelerdir şeklinde yazıldığını söylemiştir. Türkiye'de üst bilginin ilahiyatlarda üretildiği, aslında bunlar dışında da bilgi üretiminin mevcut olduğu, ancak arap âleminde medrese akademi ilişkisi gibi, etkin bir şekilde şeyh-akademi, şeyh doktor ilişkisinin bulunmadığını söylemiştir. Cumhuriyet dönemindeki akademinin Osmanlıyla bir miras ilişkisinin bulunmadığını hocaların ve eserlerin klasik olarak Osmanlı âlimi ve geleneğiyle organik olarak bir bağının bulunmadığını, aynı şekilde arap âlemiyle organik bağın da bulunmadığını söylemiştir. Zâhid el-Kevserî'nin ilminin Mehmet Emin Saraç üzerinden gelmediğini söylemiştir, Batı ile iletişimin çok güçlü olduğunu, Tayyip Okiç ve Talak Koçyiğit'in etkisi söz konusu olduğu, onların yönlendirmesiyle batı literatürü bilindiğini söylemiştir. Yelpazenin bir tarafındaki akademisyenler bir sorunu geleneği dikkate alarak çözümlenmeye çalışıyorlar, diğer taraftakiler ise, geleneğin eleştirisini önceleyip, geçmişte tartışılan, günümüzde dikkat çekilen sorunlara odaklanmış, geleneği yetersiz bulduklarını söylemiştir. Bunların arasında bulunan orta tabakaların da mevcut olduğunu söylemiştir. Türkiye'deki akademik çalışmaların güçlü ve gelişen yönlerinde ise oryantalist çalışmaların değerlendirmeye tâbi tutulması, bu çalışmalar hadis tarihini anlamak için kullanılmaya başlandı, Hanefi hadis anlayışı, bütüncül yaklaşımlar, organize özelliği, projelerin önemli olduğunu, dijital tartışmalar ve üretimler, zayıf yönlerinde ise eserlerin içine girilmediği bir eseri baştan sona bütünlük içerisinde okuma, yazma eserlerle ilişkinin zayıflığı gibi eksiklerin bulunduğunu söylemiştir. Akademik sistemin sistem cerh ta'dil âlimi yetiştirmediğini de ayrıca söylemiştir. Ayrıca akademinin kendinden kaynaklanan problemlere, ilmi gelişimde sürekliliğin sağlanamaması, bir akademisyenin en iyi çalışmasının doktorası olması ve bunların nedenleri, Türkiye'deki ilmî birikim ilerleyerek

devam etmemesi, eleştiri kültürünün yerleşmemiş olması, alan sıkışması şeklindeki problemleri sundu.

Müzakereci, Prof. Dr. Halit Özkan, tebliği okuduğunda ve başlığı sempozyumun üst başlığıyla düşündüğünde, yüz yaşında olan Türkiye mi hadisçilik mi sorusunun önemli olduğuna işaret edip aslında ikisinin de olmadığını belirtmiştir. Burada küçük bir dokunuşla Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında denilebileceği kanaatini söylemiştir. Bu başlıktan Türkiye'nin dışındaki doğu ve dışındaki batı akla geldiğini ama tebliğde Türkiye'nin içindeki doğu ile içindeki batı işlendiğini söyledi. Başlığın çok geniş olması, akademideki hadis eğitiminin sorunlarının bir kısmının akademi dışında çözülmeye çalışılması gibi konular temas etti. İkinci ana tema olarak akademik hadisçiliğin gelenekten kopması hususu meselesinin sebeplerinin tebliğde çok fazla izah edilmediğini belirtmiştir. Ankara ve İstanbul ayrımından sonra üçüncü yol olarak söylediği tasnifi tam netleştiremediğini ifade etmektedir. Güçlü ve zayıf yönlerin tebliği başlığıyla çokta irtibatı bulunmamakta olduğunu söyledi. Müzakereci, Doç. Dr. Şuayip Seven, tebliğde Türkiye hadisçiliğinin öncesiyle bağlantısının olmadığını delil olarak atıfların olmadığını zikretmesi yeterli bulmadığını, geleceğe bağlanmanın atıf üzerinden tespit edilmesinin eksik olduğunu, İzmirli ve Arapkirli'nin esasen cumhuriyet dönemi âlimleri olmaları nedeniyle mantıksal bir boşluğa düşüldüğünü söylemiştir. Osmanlı ilim mirasıyla irtibatı olan hocalara işaret edilebileceğini söylemiştir. Genelelcelilik kavramının kullanılmasındaki kavramsal mantıksal sorunlara işaret etmiştir. Türkiye akademiasında yüzyıldır araştırılan ve okutulan hadis ilminin amacı ne olmuştur sorusuna tebliğde cevap vermesinin güzel olacağını söylemiştir. Türkiye akademik hadisçiliği hususunda batı ile mukayese edildiğinde, bilimsel araştırmacılık düzeyinde kullandığı deliller ve metotların çeşitliliği bakımından oryantalistlerin gerisinde, doğu ile karşılaştırdığımızda geleneksel hadisçiliği tatbik anlamında, Nevevî'nin Riyâzü's-sâlihîn ve kırk hadisi düzeyinde, hala hangi hadisi hangi yolla neden kabul ve red edeceğine dair ortak bir metoda yüzyıl boyunca ulaşmamış olduğu kanaatini söylemiştir.

21 Ekim 2023 cumartesi günü ikinci oturum, "Teori ve Pratik -Türkiye Hadisçiliğinin Kolektif Tecrübesi Olarak 10. Yılında Hadislerle İslam" üst başlığıyla başkanlığını Doç. Dr. Ayşe Esra Şahyar'ın yapmasıyla başlamıştır. Ankara Hacı Bayra Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinden Doç. Dr. Mahmut Demir, "Arkaplan ve Özellikleri" isimli tebliğini sunmuştur. Projede tarihi arka plan, geçirdiği süreçler, ortaya çıkan eserin üslûb ve sahib olduğu temel özellikleri değerlendirmiştir. Bu bağlamda projenin tarihi arka planı, esbab-ı mucibesî, ön hazırlığı veri girişi, makale konularının belirlenmesi, konu siparişlerinin yazarlara dağıtılması, iş bölümü çerçevesinde proje ekibi tarafından takibi ve redaksiyon gibi aşamalardan söz etmiştir. Projenin tek çıktısının yedi ciltlik eser olmadığı, aynı zamanda bu uzun soluklu atölye çalışmasında yetişen araştırmacılara da dikkat çekmiştir. Hadislerle İslâm eserinin tasnif metodu,

konu çeşitliliği ve şerh yöntemiyle özgün niteliklere sahip olduğunu söylemiştir. Uzun yıllar düşünce aşaması geçiren projenin Türkiye'nin dört bir yanından araştırmacıların yazdıkları makalelerin yazılmasıyla oluştuğunu belirtmiştir. Bu makaleler hoca ve asistanlardan oluşan merkezi bir kadro maarifetiyle bazı safhalardan geçtikten sonra son şekli verilmiştir. Bu aşamaların, hadislerine elektronik ortama aktarılıp veri tabanının oluşturulması ve sayısal değeri ve hadislerin ilişkili olduğu konu dosyalarına tasnif edilmesi, bu dosyalar yazarlara gönderilmesi konuyu bu rivayetler dikkate alarak hazırlaması, kitaplar için rumuzlar oluşturulması gibi muhtelif merhaleler olduğunu beyan etmiştir. Kitaptaki son metinler yazarlardan çıkan son metinler olmadığını, dil ve üslûbda asgari birlikteliğin sağlanması, gözden kaçmış rivayetlerin telafi edilmesi ve maddi hatalar düzeltilmesi, serlevha hadislerin tasnif metodu, atıfların değerlendirilmesi, isimler, yer ve mekan isimlerinde niteleyici vasıfların eklenmesi, gibi hususlara değinerek bazı metinler üst kurul kararıyla yeniden inşa edildiğini belirtmiştir. Şekil açısından Hadislerle İslâmın sahip olduğu özelliklere, üslûb özelliklerine, eserdeki ana konular ve alt konuların sayısal verileri, serlevha hadislerin özelliklerine, atıf yapılan hadislerin sayısal verilerine, eserin ismiyle ilgili öneriler hakkında bilgi vermiş konu başlıklarının seçilmesinin arkasındaki felsefi arka plan hakkında bilgi sunmuştur.

Müzakereci, Prof. Dr. Zişan Türcan, Hadislerle İslâm isminin alternatifli bir şey çağrıştırmasından dolayı kitabın ismiyle ilgili Hadisler Işığında İslâm şeklinde isim önerisinde bulunmuştur. Eserin kendi çağının kitabı ve döneminin problemlerini ele aldığını ifade etmiş, eserin ale'l-ebvab tarzı eserlere benzemediğini, klasik hadis şerhlerine de benzemediğini, Hadislerle İslâm hadislerin hadislerle izahı da olmadığını ifade ederek, eserin gelenek üzerinden nerede durduğunu, özgünlüğüne, hadisleri halkla buluşturma tecrübesinin ilk örneği olduğuna, başlıklarını kendi belirlediği için eser otoritelerini aştığına hadislerin sıhhat ölçüsünde geleneğe tabi olduğuna, serlevha hadislerinde maksadî bakış açısı oluşturmayı hedeflediğine dikkat çekmiştir. Bu eserinde kendi dönemini yansıttığını söylemiştir, Akademik verinin halka sunulmasında bu üslûptan ne kadar ödün verildiği konusunda değerlendirmelerini sunmuş ve eseri başarılı bulduğunu söylemiştir. Müzakereci, Dr. Rukiye Aydoğdu Demir, kendisinin de projenin hazırlanma aşamasındaki araştırmacılarından olduğunu ifade ederek müzakeresinde; diyanetteki görevi dolayısıyla eserin diyanetteki yankısını takip edebilme fırsatı bulduğuna, projenin hazırlanması veri girişi rivayetlerin tasnifi ve dağıtılması aşamasındaki izlenimlerine, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde hazırlanan bir proje olması hasebiyle pratik değerinin her zaman göz önünde bulundurulduğuna işaret etmiştir. Eserin piyasadaki eserlerden farklı kılan özelliklerine dikkat çekmiş bunlar arasında tahkiye üslûbunun önemine değinmiştir, alternatif siyer arayışlarına, farklı yol arayışlarına da cevap olabileceği kanaatini bildirip, farklı türlerde

farklı uslûb denemelerinin de başarılı olabileceğini göstermek adına eserin önemli bir örnek teşkil edeceğini söylemiştir.

Prof. Dr. Yusuf Acar, tarafından, sunulan “Hadislerle İslam’ın Tahlil ve Tenkidi” isimli tebliğde, söze halkın anlayacağı dilde eserlerin yazılmamış olduğuna vurgu yaparak başlamıştır. Cumhuriyet dönemi hadisçiliğini üç döneme ayırarak bir tasnif yapmıştır, bu dönemlerdeki halkın istifade edebileceği şerh ve tercüme faaliyetlerine değinmiştir, projenin tamamlanmasının ardından eser hakkındaki değerlendirmelerin azlığına işaret etmiştir, bu toplantının bu konudaki katkılarını söylemiştir, eseri kurumsallık, kolektiflik ve özgünlük şeklindeki üç paradigma üzerinden değerlendirmiştir. Eserin konulu hadis projesi ile bağlantısına da değinmiş, kurumsallığın eserin karizmasına katkısına ve kurumsallığın sosyal sorumluluğu yerine getirdiğine işaret etmiştir. Eserin akademik uslûb ve halk usûlünün mecz edilmesiyle yeni bir uslûb oluşturduğunu söylemiş, sivil bir insiyatifle böyle bir eserin imkanını tartışmıştır. Yazar makale ilişkisinin kurulması noktasında eleştirileri değerlendirmiş, bu ilişkinin eser karizmasına zarar vereceği kanaatini bildirip, öneri olarak bilimsel sorumluluğun kurumlara verilmesini sunmuştur. Eserin ismi konusunda teklifte bulunmuş, özgün konu başlıklarına değinmiş ve ilave edilmesi gereken başlıklarını söylemiştir, eseri şekilsel olarak da değerlendirmiştir. Eseri iki ayrı gruba baştan sona kadar okuduğunu ifade etmiş ve değerlendirmelerini bir okuyucu olarak da yaptığını söylemiştir.

Müzakerecilerden Dr. Öğr. Üyesi Suat Koca, proje aşamasında çalışan bir kişi olarak tebliği sistematik ve derli toplu bulduğunu, amaçlanan tahlil ve tenkidin büyük ölçüde ortaya konulduğunu, tebliğde bulunan başlıklardan başka anlatılarında mümkün olduğunu vurgulamıştır. Yusuf Acar’ın, eseri fiili olarak deneyimlemesi nedeniyle yorumlarının değerine işaret etmiş, hadis literatüründe benzeri görülmemiş özgün uslûbuna, metin tutulması durumuna çağdaş bir yorum olduğunu söylemiştir. Hitab ettiği kitlenin çeşitliliğine vurgu yaparak, makalelerin yazarlarının verilmemesinin esere güç kazandırdığı kanaatini belirtip, eserin dışarıdan değerlendirmelere de ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. Dr. Elif Erdem Eserin hazırlanması hususunda herhangi dayatma veya resmi baskı iddialarına içeriden biri olarak cevap vermiş, uzun süreli kolektif birlikteliğin sonucunda elde edilen uslûb neticesinde tabii olarak tercihlerin söz konusu olduğunu söylemiştir. Veri tabanının istifadeye sunulmamasının büyük bir eksiklik olduğunu ve eser isminde geliştirmelerin olabileceği kanaatini belirtmiştir. Esere gelen maddi hatalar, yorumsal tercihler ve sistemle alakalı konulardaki eleştirilerin dikkate alındığını belirtip, Acar’ın dil ve uslûbdaki iyileştirmeler önerisine, katıldığını söylemiştir. Serlevha hadislerin numaralandırılması konusunu değerlendirip, kitaplaştırılması hakkında bilgi vermiştir. Hadislerle İslâm hakkındaki, yapılan tezleri, Acar’ın bazı konu başlıkları tekliflerini, bilimsellik konusundaki eleştirileri değerlendirmiştir. Sonrasında çay-kahve arası verilmiştir.

“Hadislerle İslâm’ın Yansımaları ve Etkisi” isimli tebliği sunan Dr. Yıldırım Kaplan, Eserin İslâmın anlaşılmasına katkısına, radikal temayüllerin önlenmesi islama fobia ile mücadelesindeki etkisine işaret ederek, projenin konulu hadis projesi ve Hadislerle İslam serüvenini tarihsel verilerle açıklamıştır. Projenin yerli ve yabancı basına yansımalarına ve çeşitli basın demeçlerine yer vermiştir. Proje hakkındaki hadislerin ayıklanması, dinde reform şeklindeki olumsuz haberlerin uluslararası düzeydeki örneklerini vermiştir. Bunun yanı sıra projenin doğru tanıtılması için atılan adımları da tebliğinde sunmuştur. İlk baskısını çıkması ve basına deklare edilmesi süreci ile bilgilendirme sunan Yıldırım, eserin çeviri çalışmaları, aldığı ödüller, internet ortamında erişime açılması, Millî Eğitim Bakanlığı ile imzalanan protokol, hakkında bilgilendirme bulunmuştur. Ayrıca medyada eser hakkında yapılan olumsuz haberler hakkında, baskıları ve çeviri çalışmaları hakkında bilgi vermiş, muhtelif kuruluşlardaki kullanım alanlarına, hangi dillere çevrildiği ve bu tercüme projelerinin bulunduğu aşamaya değinmiş ayrıca Hadislerle İslâm eseri referans alınarak yazılan diğer eserlere değinmiştir. Proje aşamasında olumsuz bir propaganda ile karşılaşmasına nazaran basıldıktan sonra müsbet gelişmeler yaşandığını söylemiştir, son yıllarda yeni çeviri projelerinin durduğunu söylemiştir, Arapçaya çevirisinin tamamlandığı halde basılmaması ve tanıtımının yapılmasını büyük bir eksiklik olduğunu söylemiştir.

Müzakereci, Doç. Dr. Muhammet Ali Asar, Selamlama konuşmasının ardından, sözlerine bir hakkı teslim ederek başlamıştır. Hadislerle İslâm eserinin çevirilerinin yapılmasında Yıldırım Kaplan’ın gayret ve emeklerine işaret etmiştir. Projenin hazırlık aşamalarında yer aldığını ifade eden Asar, eserin etkilerinin arasında organizasyon kabiliyeti, hoca asistan imkânını, bir mektep oluşturduğu ve ahlak aktarımının da olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra iddialara nazaran özgür bir ortamın bulunduğunu söylemiştir. Asar, etkinin medyadan daha kapsamlı olduğunu, bunlar arasında, proje aşamasında iken Bünyamin Erul’un Arap bakanlara yaptığı sunumdan, projeni aynı zamanda pek çok akademisyen bir mekteb faaliyeti görmesinin yanı sıra bu toplantının projenin etkisiyle başlaması gibi akademiye de etkisinin mevcut olduğunu söylemiştir. Bu sempozyumun düzenlenmesinde kurucu düşüncenin Hadislerle İslâmı değerlendirme düşüncesi olduğunu, sonrasında kapsamın genişlediğini söylemiştir. Akademik çevrelerin tenkit maksatlı yazdıkları yayınlara, üniversitelerde ders olarak okutulmasına örnekler vermiştir. Birçok dile çevirisi yapılan bu eserlerin etkisinin henüz tam anlamıyla tespit edilemediğine ayrıca işaret etmiştir. Müzakereci, Dr. Hale Şahin, çeviri sürecini anlatmış bu çevirilerin etkisinin değerlendirilmesi için belirli bir zamanın geçmesi gerektiği kanaatini bildirmiştir. Halk nezdinde, akademiye nasıl bir etkisinin olduğuna farklı yönlerden dikkat çekmek istediğini belirten Şahin, basın yayın faaliyetindeki bazı klasik eserlerin yayınlanması noktasındaki tecrübelerini söylemiştir. Akademi dünyasına etkisi olarak, hadislerin halka sunulmasında nasıl bir

uslûb kullanılacağına örneklik teşkil etmesi, tercümelerin akademisyenler tarafından kullanılması gibi örneklerin sayılabileceğini söylemiştir. Ayrıca geri dönüşlerde halkın akademisyenlerden daha fazla dönüt yaptığını söylemiştir. Tebliğlerin ve müzakerelerin bitmesinin ardında oturum Başkanı Ayşe Esra Şahyar, açık müzakere kısmın başlatmış ve bazı hocalardan Hadislerle İslâm Hakkında görüşlerini almıştır.

Öğle arasından sonra başkanlığını, Prof. Dr. Emin Aşıkcutlu'nun yaptığı dördüncü ve son oturum, "Türkiye Hadisçiliğinin Gelecek Perspektifi" üst başlığıyla düzenlenmiştir. Oturumun ilk tebliği, "Türkiye Akademik Hadisçiliğinin Kritiği" ismiyle Prof. Dr. Bünyamin Erul tarafından sunulmuştur. Öncelikle kritik kavramının değerlendiren Erul, Türkiye hadisçiliğinin olumlu ve olumsuz taraflarını sunacağını belirtmiştir. Kişisel kanaatlerini belirteceğini, genellemelerinin olacağını isabet etmediği hususlar olabileceğine öncelikle dikkat çekmiştir: Bu tebliğde hadis eğitimi ve üretimi üzerinden meseleye yaklaştığını ifade etmiş, yüzyıllık tecrübeyi dört dönemde ele almıştır. Tebliğin ana sunumu olan olumlu taraflara örnek olarak; çalışmalar daha çok metin muhteva tenkidi şeklinde olması, hem gelenekten hem modern çalışmalardan yararlanması, interdisipliner çalışmaların yapılması, hem İslâm alemi hem batı literatürü takib edilebilmesi, sadece ehl-i hadisin görüşleri değil usûlcülerin görüşleri de dikkate alınması, rahat tartışma ortamının olması, anlama ve metodoloji arayışları revaçta olması, problemlerin üzerine gidilebilmesi ve eleştiri yapılabilmesi ve çözüm arayışlarına dikkat çekmiştir. Yazılı tartışmaların mevcut olması, çok sesli farklı yaklaşımların ilim adına olumlu etkisine, özgün çalışmalara işaret etmiştir. Olumsuz tarafları örnek olarak; birçok çalışma didaktik ve savunmacı bir mahiyet arz etmesi, mevcut lisans müfredatının eksikliklerine, hadis tarihi derslerinde kısa bir döneme değinilmesi, ehl-i hadisin hadis usûlü okutulması, müfredatta hadis kaynaklarını yüzeysel bir şekilde tanıtılması, yabancı dilde eğitim veren fakültelerde bakış açısının eksik kalması, çalışmaların çoğu kendi toplumumuza hitab etmesi, yapılan çalışmaların yüzeysel olması, hadis alanında az çalışma yapılan konulara, birbirini tekrarlayan çalışmaların bulunmasına, çalışmaların iddialarının bulunmamasına, lisansüstü çalışmaların belli geleneği olan üniversitelerde yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Halka dönük hizmetlerin azlığına, akademik alanda yapılan yazılı çalışmalara ve toplantılara da işaret etmiş tavsiye ve önerilerin sunmuştur. Sonuç olarak Türkiye hadisçiliğinde gelinen aşamayı ümit verici bulduğunu söylemiştir.

Müzakereci, Prof. Dr. Mustafa Ertürk, müzakeresini iki alt başlık altında sunacağını söylemiştir, birincisi bu tebliğle ilişkili, ikincisi üst başlık olarak sunulan Türkiye hadisçiliğinin gelecek perspektifi, hakkında fikir ve görüşleri olarak sunacağını söyledi. Teknik hatalara değinmeyeceğini, katkı çerçevesinde bazı ilaveler yapacağını belirtmiştir. Akademik hadisçilik ve Türkiye ha-

disçiliği kavramlarının neliği problemine, tebliği başlığı ve içeriğin tutarlı ol-
ması gerektiğine ve gelecek perspektifi sunması beklentisine işaret etmiştir.
Hadisin diğer ilimlerle olan irtibatına, yapılacaklar hususunda geniş kapsamlı
toplantuların yapılması gerektiğine, bütün ilim dallarıyla bir araya gelinip ortak
akıl oluşturulması gerektiğini söylemiştir. Müzakereci, Prof. Dr. Ömer Özpın-
nar Hadis akademiasının genel fotoğrafını içeren bu tebliğin özetini yaparak,
akademik hadisçilik ve Türkiye hadisçiliğini eř anlamlı olarak kabul etmesine
katılmadığını, tebliğin genel uşlbunun yazarın da belirttiği gibi genellemeler-
den oluştuğunu söylemiştir. Türkiye’deki eğitim biçiminin doğudan ve batı-
dan farklılaştığı yönleri açıklanmaya muhtaç olduğunu söylemiştir. Diğer
İslâm ülkelerinden daha iyi bir seviyede bulunmasının somut verilerle açıklan-
ması gerektiğini, açılmış fakültelerdeki eksiklikleri tamamlamak üzere çözüm
önerilerinin de sunulmasının iyi olabileceğini söylemiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin Gül, “Türkiye’de Popüler Hadis Tartışmalarını-
nın Kitiği” isimli tebliğini, sosyal medya üzerindeki tartışmalardan yapacağını
belirtmiştir. Tartışmalarda yer alan hadislerin çoğunun değerlendirilmesi ya-
pılmış çözüme kavuşturulmuş meseleler olduğunu, ancak alanda yeterli bilgisi
olmayan kişilerin ulaşımı kolaylaşan kaynaklardan kendi inisiyatifiyle hadisleri
kullanmasından kaynaklanan sorunlar olduğuna işaret etmiştir. Popüler hadis
tartışmalarıyla ilgili yapılan tez, sempozyum ve kitap türündeki çalışmaları
kısa bir Şekilde değerlendirip, güncel hadis tartışmalarının kaynağı olarak sos-
yal medya platformlarına, sahur ve iftar programlarına, sosyal medya vaizleri-
nin konuşmalarına, Kur’ncılar ve din karşıtlarının sosyal medya ve medya
üzerinden yayınlarına işaret etmiştir. Sosyal medya ve internet ayrı başlık aa-
rak örnekler üzerinden konuyu değerlendirip, tezlerde bu konulara yönlendi-
rilmesini, alan hocalarının sosyal medya üzerinden videolu paylaşım yapma-
larını, tavsiye etmiş, sosyal medya üzerindeki meşhur tartışmalardan örnekler
vermiştir. Kur’ncıların yaklaşımlarındaki problemlere, ateizm ve hadis çalış-
masına gelen eleştiriler hakkında bilgi vererek, esasen konunun önemine de-
đinmiřtir.

Müzakerecilerden Doç. Dr. Ayşe Esra şahyar, alanın zorluğunu ifade ede-
rek, hadisin insanın gündemine girme nedenleri arasında peygamberle bağ
kurmak, hadisi suistimal ederek kendisi popüler olmak isteme, din karşıtlığı
için veri olarak kullanma Şeklinde tasnif etmiştir. Ayrıca meselenin ıkmaızla-
rına da işaret eden şahyar, yapılabilecekler hususunda önerilerini sunmuş, asıl
olarak peygamberle bağ kurmak isteyen kitleye yönelinmesi gerektiğini söyle-
miştir. Tebliğe  başlık var internet ve sosyal medya üzerindeki hadis tartış-
maları, Kur’ncıların hadis tartışmaları ve din karşıtlarının hadis tartışmaları
Şeklinde bu başlıklar hakkında değerlendirmesini sunmuştur. Ayrıca bu grup-
lara malzemeyi muhtelif dini gruplarının sohbetlerinin sunduğu kanaatini be-
lirtmiştir, Kur’ncılık anlayışı ve yöntemleri ile ilgili değerlendirmelerini, aynı

platformlarda üretilecek cevap türü yayınlar hususundaki çekincelerini belirtilip ilmi bir değere dayanmayan iddialar üzerinde vakit harcanmaya gerek olmadığı kanaatini söylemiştir. Müzakereci, Doç. Dr. Selim Demirci tebliğe popüler problemler olarak sadece internet ortamının ele alınmasının eksik olması, internet olmadan önceki problemleri kapsam dışı bırakılması, tartışmaların kussâslar hakkında alınan önlemler gibi gelenekle de irtibatının kurulması gerektiği gibi katkı mahiyetinde bazı mülahazalarını sunmuştur. Tebliğde örnek olarak gösterilen kişinin resmî din görevlisi olmasının incelenmesinin gerektiği, kullanılan bazı kavramların eksik tanımlar olduğu şeklindeki eleştirilerini sunmuştur. Sosyal medya ortamlarındaki bu tartışmaların hangi taraflara hangi ölçülerde katkı sağladığının tesbiti üzerinde de durulabileceğini belirtmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar, “Türkiye’de Hadis Çalışmalarının Geleceği” isimli tebliğinde, somut veriler üzerinden yapılan konuşmaların neticesinde kendisinden meçhule konuşması istendiğini belirterek, çalışmada, gelecek perspektifi sunacağı belirtmiştir. Gelecekte söz etmek ancak mevcudun üzerinden mümkün olabileceğini ifade eden Özafşar, Türkiye’ modern dönem hadis çalışmaları temel yaklaşımlar yöntemler ve gelecek perspektifleri başlığı üzerinden sunum yapacağını söylemiştir, tarihsel arka plan olarak, modern dönemde yaşadığımızı ve bu dönemin bir ürünü olduğumuzu ifade etmektedir. Geleneksel ve modern dönemi ayıran unsurları saymış, modernitenin bir zamansal insanlık gerçekliği olduğunu, bize giydirilmiş bir deli gömleği olmadığını, büyük dönüşümler yaşandığını ve bunları tarihsel olarak söylemiştir. Sosyal bilimlerin ortaya çıkması, batının kendini yenilemesi, yeni dünyaların keşfi, sömürgecilik ve arkasından gerçekleşen ulusal sistemler, nasyonalizm akımları, anayasal sistemler, bizi saran atmosfer gibi düşüncelerimizi duygularımızı ve bilgilerimizi etkileyen temel yapısal faktörler olduğunu, bunları ele almadan verili durumu ele almak mümkün olmadığını söylemiştir. Bunları değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken hususları ifade ederek, akademik hadisçilikle ilgili yapılan değerlendirmelere cevap vermiştir. Yöntem hakkında, analiz yöntemlerini değerlendirmiş, modern dönem hadis çalışmalarının bir karakteristiğini, klasikten ayıran özelliklerini belirtmiştir. Kurumsal yapıların değişmesi, üniversitenin neliği konusuna, eğitimdeki donanımların farklılaşmasına, hadis çalışmalarındaki amacında değiştiği, tekniklerin değişmesi, çalışmaların bilimsel yapılarının değişmesinden bahsetmişlerdir. Bu dünyanın önceki dünya ile mukayese edilemeyecek kadar değiştiği kanaatini örnekler üzerinden belirtmiştir. Süreci birincisi kanonik yaklaşım ikincisi sosyo-kültürel yaklaşım şeklinde ikiye ayırmıştır. Gelecekte ise sosyo-teknik yaklaşım ekleneceğini söylemiştir. Dijitalleşme ve bilgisayar programlarının etkin olacağını belirtmiştir. Disiplinler arası iş birliği, teknoloji kullanımı önem verilmesi gereken alanlar olarak ifade etmektedir, batıda mevcut olan

bazı programlar ve projelerden bahsetmiştir ve gelecekte etkili olacağını söylemiştir. Hadis alanını etkileyen bilgi politikalarına, kurumsallaşma, toplumsal talep ve gerilimlere, ekonomik şartlar ideolojik motivasyonlar disiplinler arası iş birliğine dikkat çekmiş ve teknolojik imkânların kullanılmasını ve proje merkezli çalışmaların yürütülmesi gerektiğini söylemiştir,

Müzakerecilerden Doç. Dr. Muhammet Enes Topgöl, Bu tebliğin müzakeresi için tercih edilmesinde dijital humanity ile ilgili çalışmaları olduğu kanaatini söylemiştir. Türkiye hadisçiliği bağlamında söylediği şeyleri kendisinin çok daha iyi değerlendirebileceğini ifade ederek, dijital beşerî bilimler kısmında değerlendirmelerini sunmuştur. Tebliğde büyük bir yekûn tutan dijital beşerî bilimlerin bu kadar yer almayı hak etmesini sorgulamış, veri analizlerinin geçmişi hakkında bilgi verip, dijital beşerî bilimlerle alakalı son yıllarda yükselen bir eleştiri damarı da mevcut olduğunu söylemiştir. Bu veri sistemlerinin çalışma mantığı hakkında bilgi verip, bilgilerin dizayn edilmesi açmazından bahsetmiştir. Dijital beşerî bilimlerin alanında da en temel alınması gereken şeyin klasik kaynaklar olduğunu söylemiştir. Bu programlarda ve tezlerde yapısal boşluklara, projelerin problemlerine de dikkat çekmiştir. Programları bazısının veri tabanına dayanıyor bazısını yapay zekâya dayandığını ve bunların bazı açmazlarını belirterek, tebliğde bunların da dikkate getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Yazma eser kültürü ele dijital hümanizm yan yana geldiğinde bu kuvvetli bir alan oluşturabileceği ön görüşünü sunmuştur. Tasnif sisteminde ise üçüncü bir yolun da mevcut olabileceğine, disiplinler arası çalışmalarda yeterliliğin önemine vurgu yapmıştır. Müzakereci, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Apaydın müzakeresine, Mehmet Emin Özafşar'la 1994'ten beri tanıştığını ifade ederek başlamıştır. Tebliğde yer alan ikili tasnife dikkat çekmiştir, tasniflerin çalışmaların kısırlaşmasına da sebep olduğunu, redci yaklaşımların bu tasnifte nereye tekabül ettiği kısmındaki eksiklikleri söylemiştir. Bütünsel yaklaşım denilen metodun üçüncü yaklaşım olabileceğini iddia etmiştir. Hadisiyer ilişkisi bağlamında görüşlerini sunan Müzakereci, dijital konularla ilgili hususlarda ise, ilahiyat çevrelerinin, dijital teknoloji hakkında arka plana sahip olmadıkları için, dijital alandaki çalışmalara gerektiğinden fazla önem atfettiklerini, bu çalışmalar İslâmî ilimlerle anıldığı vakit çok yeni ve önemli bir durum gibi tahayyül edildiğini, ancak dijital teknoloji bize hiçbir şey vermez bizim sadece, işimizi kolaylaştırdığını, bir tasnif yaptığımızda bu tasnifteki hadisleri kolayca bulmamızı sağladığını söylemiştir. Bu gruplandırma sağlamasının bir yenilik olmadığını, bizim bir hadisi nasıl gruplandıracağımız asıl problem olduğunu söylemiştir. Gelecek perspektifinden bahsediyor olabilmek için yeni bir gruplandırma önerisinde bulunmanın gerektiği belirtmiştir. Dijital teknolojinin ise aynı şeyi farklı şekillerde bölümlemekten ibaret olduğunu söylemiştir. Yapay zekâ hakkındaki yanlış anlaşılmalara, bilgi üretmeyeceğine, var olan bilgiler üzerinden bir kıyaslama yaptığının ve bize onu sunduğuna işaret ederek, iki görüşün ortalamasını alarak sonuç veren bir sistemin

ne kadar doğru olduğunu sorgulamıştır. Görüşün bizâtihi özgünlüğü ile görüş olduğunu, ortalamasının yeni bir görüş olmadığını söylemiştir. Dolayısıyla dijital teknoloji ve yapay zekadan hiçbir zaman yeni bir şey çıkmayacağını, avantajlarının tercüme faaliyetleri, yazma eserler üzerinde kullanılması şeklindeki kanaatlerini bildirmiştir.

100. Yılında Türkiye Hadisçiliğinin kapanışında, Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar'ın başkanlığında, Prof. Dr. Emin Aşıkkutlu, Prof. Dr. Selçuk Coşkun, Prof. Dr. Bünyamin Erul'un da aralarında bulunduğu ve hazirûndan muhtelif katılımcılara da söz verilerek toplantının değerlendirilmesi yapılmış, hatıra fotoğrafı çekilerek sonlandırılmıştır. Türkiye'nin farklı muhitlerinden tebliğci, araştırmacı ve dinleyici olarak pek çok katılımcının iştirak etmiş olduğu bu toplantıda Türkiye hadisçiliğinin resmi çizilmiştir. Takdir edilen ve eleştirilen yönlerinin yanı sıra, önümüzdeki yüzyıl içerisinde esasen İslâmî ilimlerin ve bünyesindeki ilm-i hadisin, bihakkın anlama anlatma ve anlamlandırma faaliyetinin yerine getirilebilmesi için, öncelikle Türkiye Hadisçiliği parantezinden çıkılarak geçmiş ve geleceğe dair parantez olmadan 1400 yıllık kesintisiz bir şekilde terâküm eden ilmî mirâsla doğrudan ve küllî bir bağ oluşturarak, geleceğe bu bağ ve vizyoner bakış açısıyla bakılmasıyla mümkündür. Zira tesbit edilen eksiklik ve kusurların müsebbibi ve aynı zamanda devâsı olarak günümüzde ilmi temsîl makamı akademide, geleceğe yönelik İslâmî ilimlerin küllî bir perspektifle ve gelecek yüzyılı ön görebilecek bir vizyonla vakit kaybetmeden müzakereye açılması, gerekli sistemlerin tesis edilmesi bu hususta kâbiliyetli üst akıl ve idarecilerin bunu feraset ve basiretle maddi ve manevî imkânların hepsiyle yönlendirmesi ve gerekli çalışmaları vakit kaybetmeden, hemen başlatması gerekmektedir.

Ayşe Yasemin SAİTOĞULLARI (ayseyaseminsaitogullari@gmail.com)
Ankara Hacı Bayram Veli Üniv., İlahiyat Fakültesi, Hadis, ANKARA